

LAPIN KANSA

Riipaisevan upea muotokuva

Monologi: Helka Periaho tulkitsee taiteilija Helene Schjerfbeckin elämäntarinan.

Teatteri

Helene. Rakel Liehun romaanista dramatisoinut Aino Pirola, ohjaus Tuula Väisänen.

Elämäkerrallinen näytelmä on ongelmallinen laji. Mitä kiinnostavampi henkilö, sitä helpommin takerrutaan kronikoivaan tyyliin. Jos taas otetaan taiteellisia vapauksia, ihminen tarinan takana saattaa unohtua. Helene Schjerfbeckin elämää seuraileva, ulkoisesti äärimmilleen pelkistetty näytelmä liikuttaa ja pitää otteessaan. Ohjaaja Tuula Väisänen kokoama työryhmä on rakentanut vaikuttavan kokonaisuuden, joka on sekä näkemyksellinen että hienotunteinen päähenkilöään kohtaan.

Monologimuoto asettaa omat haasteensa, joihin Helka Periaho vastaa suvereenisti. Hänellä riittää sävyjä niin pienessä kuin suuressakin: vanhuksen hiljaisissa kuiskauksissa ja nuoren taiteilijan toiveikkoudessa.

Ohjaajan ja Marjo Ylikorvan koreografiat liittyvät saumattomasti näyttelijäntyöhön. Periahon liikeilmaisuuksia tuntuu muokkaavan teatteritilaakin.

Helene pyörähdellessä ilosta huumaantuneena tila avartuu, hänen hapuillessaan synkkänä seinänvieriä huone kutistuu ahdistavaksi kammioksi. Hän lyyhistyy maahan ja kurottaa korkeuksiin.

Dialogiosuoksissa Periahon skaalasta löytyy yhä laajempia ulottuvuuksia.

Kertomuksen rakenne ei yllätä. Iäkkään taiteilijan viimeisestä asuinpaikasta hypähdetään nuoruuteen ja palataan kronologisesti takaisin viimeisiin päiviin. Selkeä rakenne on eduksi, eikä aikatasoilla leikkittelyä tarvitakaan.

Schjerfbeckin elämästä mukaan valikoidut otokset eivät vaikuta irrallisilta, kun niitä yhdistävät vuosikymmenestä toiseen ulottuvat säikeet: kireä suhde perheeseen ja naiskollegojen ystävyys, kamppailu terveydestä, jatkuva taiteellinen etsintä ja sen kitka kaupallisuuden ja arvostuksen kanssa.

Taiteilijan rohkeudessaankin alistuvaa elämänasennetta kuvaa muun ohella nuoren Einar Reuterin kanssa solmittu suhde, joka kehittyy suurimmasta pettymyksestä kestäväksi sielunkumppanuudeksi.

Naisnäkökulmaa maltetaan olla kärjistämättä miesten ja naisten kilpailuksi. Schjerfbeckin aikana vallinnut rakenteellinen syrjintä typerryttää nykykatsojaa - toivottavasti - ilman alleiviivauksiakin.

Joihinkin kohtiin olisi mahtunut hivenen enemmänkin tilaa hengittää, mutta muuten rytmitys toimii hallitusti.

Schjerfbeckin elämässä olisi ollut ainesta toki suurelliseenkin näyttämöllepanoon. Teatteri Revontulen esityksen jälkeen on vaikea keksiä, mitä lisää visuaalinen runsaus ja useammat henkilöt voisivat antaa.

Helene on ihmetyttävä osoitus siitä, kuinka yltäkyläisen historiallisen draaman voi luoda tyhjään tilaan yhden näyttelijän tulkitsemana.

Viime hetkillään näytelmä liukuu koskettavasti realismista lyyriseen fantasiaan ja kohoaa vielä uudella tavalla siivilleen.

Tenka Issakainen